

การใช้ยาปฏิชีวนะ อย่างเหมาะสมสำหรับประชาชน

บทความโดย รศ.พญ.เกษวดี ลาภพระ
พญ.เรณูกา จรัสพงศ์พิสุทธิ
ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย

หมอชวนรู้

The Medical Council of Thailand

การใช้ยาปฏิชีวนะ อย่างเหมาะสมสำหรับประชาชน

หมอชนธั

การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างพร่ำเพรื่อ ก่อให้เกิดอันตรายจากการใช้ยาโดยไม่จำเป็น เป็นการ用药ที่สูญเปล่า สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายโดยไม่เกิด ประโยชน์ และนำไปสู่ปัญหา เชื้อดื้อยา ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเกิด จาก การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างไม่สมเหตุผล ประชาชนไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับ การใช้ยาปฏิชีวนะ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะ ที่ไม่ถูกต้อง เช่น การซื้อยาใช้เอง การร้องขอยาจากแพทย์ การใช้ยาผิดข้อบ่งชี้ ทำให้เกิดปัญหาเชื้อดื้อยา ซึ่งทวีความ รุนแรงมากขึ้นในประเทศไทย และเป็นปัญหาระดับโลก

ยาปฏิชีวนะคืออะไร

ยาปฏิชีวนะเป็นยาที่มีฤทธิ์ในการฆ่าเชื้อหรือยับยั้งการเจริญเติบโต ของเชื้อแบคทีเรีย ไม่มีฤทธิ์ต่อเชื้อไวรัส ไม่มีผลต่อโรค ภูมิแพ้จึง ไม่ช่วยให้โรคติดเชื้อไวรัสหรือโรคภูมิแพ้ยารับขึ้นหรือมีอาการดีขึ้น แต่อย่างใด รวมทั้งไม่ช่วยป้องกันโรคแทรกซ้อนจากโรคเหล่านั้น

ยาปฏิชีวนะไม่ใช่ยาแก้อักเสบ

คนส่วนใหญ่มักเรียกยาปฏิชีวนะว่าเป็นยาแก้อักเสบ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าการใช้ยานี้จะทำให้โรค ที่เป็นอยู่หายเร็วขึ้น เพราะยาจะไปรักษาหรือแก้การอักเสบ ยาปฏิชีวนะเป็นยาฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ตัวอย่าง เช่น Penicillin Amoxicillin Tetracyclines ไม่มีฤทธิ์ลดการอักเสบ และยาแก้อักเสบ (ยา ด้านการอักเสบ) เป็นยาที่มีฤทธิ์ลดการอักเสบ ลดไข้ บรรเทาปวด ลดบวม เช่น Aspirin Ibuprofen ไม่มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อแบคทีเรีย เราจึงไม่ควรเรียกยาปฏิชีวนะว่ายาแก้อักเสบอีกต่อไป เพราะเมื่อใช้ยาไม่ ถูกต้องจะก่อให้เกิดโทษต่อผู้ป่วย ทั้งผลข้างเคียงจากยา โรคไม่หาย แพ้ยา และ เสียเงินโดยไม่จำเป็น

ดังนั้น ถ้ากินยาปฏิชีวนะเข้าไปเพราะเข้าใจผิดว่าเป็นยาแก้อักเสบ ทั้งที่ความจริง เป็นยาที่มีฤทธิ์ในการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ยาก็ไม่ได้ฆ่าเชื้อไวรัส นอกจากไม่เกิดประโยชน์ ในการรักษาการอักเสบที่เกิดขึ้น ยังจะทำให้เชื้อโรคดื้อยาได้มากขึ้น หากมีความจำเป็น ต้องใช้ยาดังกล่าวแล้ว วิธีที่ดีและปลอดภัยที่สุด คือ ให้อยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์ หรือเภสัชกรอย่างเคร่งครัดและทุกครั้งที่ได้รับยาปฏิชีวนะมา ต้องรับประทานให้ครบ เพราะบ่อยครั้งพบว่าผู้ป่วย หยุดใช้ยาเมื่ออาการดีขึ้น ซึ่งจะมีผลเสียอาจทำให้โรค กลับเป็นซ้ำ หรือ เกิดผลแทรกซ้อนที่รุนแรงจากการติดเชื้อแบคทีเรียที่ยังรักษา ไม่หายดีเพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมปัญหาการดื้อยา

การใช้ยาปฏิชีวนะ อย่างเหมาะสมสำหรับประชาชน

หมอชวนรู้

อันตรายจากการใช้ยาปฏิชีวนะพร่ำเพรื่อ

1

เกิดการแพ้ยา

ซึ่งหากแพ้ไม่มากอาจมีผื่นคัน ถ้ารุนแรงขึ้นผิวหนังจะเป็นรอยไหม้ หลุดลอก หรืออาจถึงขั้นเสียชีวิต

2

เกิดเชื้อมดื้อยา

การกินยาปฏิชีวนะพร่ำเพรื่อกระตุ้นให้เชื้อแบคทีเรียกลายพันธุ์เป็นเชื้อมดื้อยา ต้องเปลี่ยนไปใช้ยาปฏิชีวนะที่ใหม่ขึ้น แพงขึ้น ซึ่งเหลือให้ใช้อยู่ไม่กี่ชนิด สุดท้ายก็จะมีชีวิตที่เสี่ยงและเสียชีวิตในที่สุด

3

เกิดโรคแทรกซ้อน

ยาปฏิชีวนะจะฆ่าทั้งแบคทีเรียก่อโรคและแบคทีเรียชนิดดีที่มีประโยชน์ในลำไส้ของเรา เมื่อแบคทีเรียชนิดดีตายไป เชื้ออื่น ๆ ในตัวเราจึงฉวยโอกาสเติบโตมากขึ้น ทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนต่าง ๆ เช่น ลำไส้อักเสบอย่างรุนแรง โดยผนังลำไส้ถูกทำลายหลุดลอกมากับอุจจาระ ซึ่งอันตรายถึงชีวิต ด้วยเหตุนี้ หากมีความจำเป็นต้องใช้ยาดังกล่าวแล้ว วิธีที่ดีและปลอดภัยที่สุดคือให้อยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์หรือเภสัชกร อย่างเคร่งครัดและทุกครั้งที่ได้รับยาปฏิชีวนะจะต้องรับประทานให้ครบ เพราะบ่อยครั้งพบว่าผู้ป่วยหยุดใช้ยาเมื่ออาการดีขึ้น ซึ่งจะมีผลเสียอาจทำให้โรคกลับเป็นซ้ำหรือเกิดผลแทรกซ้อนที่รุนแรงจากการติดเชื้อแบคทีเรียที่ยังรักษาไม่หายดี

ลดปัญหาเชื้อมดื้อยาได้ โดยปฏิบัติตาม แนวทางการใช้ยาดัง 3 ข้อ ต่อไปนี้

1

ควบคุมการใช้ยาปฏิชีวนะในกรณีจำเป็นเท่านั้น เช่น การป่วยด้วยโรคหวัด ไม่จำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะ เนื่องจากเชื้อหวัดเป็นไวรัสไม่ใช่แบคทีเรีย ดังนั้นการกินยาปฏิชีวนะจึงไม่มีผลปัจจุบันกลุ่มโรค 3 กลุ่มที่ไม่จำเป็นต้องและไม่ควรใช้ยาปฏิชีวนะแต่มีอัตราการใช้ยาปฏิชีวนะสูงมาก ได้แก่

ไข้หวัด
เจ็บคอ

ท้องเสีย

แผล
เลือดออก

ทั้งนี้ เพราะมากกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มโรคเหล่านี้ ไม่มีสาเหตุมาจากการติดเชื้อแบคทีเรีย เพื่อลดอุบัติการณ์เชื้อมดื้อยา และการเสียเงินโดยไม่จำเป็น ผู้ป่วยอาจใช้แนวทางพิจารณาความรุนแรงของโรคเพื่อดูแลรักษาตนเองได้

การใช้ยาปฏิชีวนะ อย่างเหมาะสมสำหรับประชาชน

หมอชนธั

ลดปัญหาเชื้อดื้อยาได้ โดยปฏิบัติตาม
แนวทางการใช้ยาต่าง 3 ข้อ ต่อไปนี้

อาการใช้ที่มีสัญญาณบ่งชี้ว่าน่าจะมาจากการติดเชื้อแบคทีเรีย คือ
อาการใช้ที่เกิดร่วมกับอาการแสดงเฉพาะที่ของร่างกายแต่ละระบบ
ตัวอย่างอาการใช้ที่มีสัญญาณติดเชื้อแบคทีเรีย ได้แก่

ระบบทางเดิน
อาหาร
ได้แก่ อาการใช้
ร่วมกับอาการ
ท้องเดิน

ระบบทาง
เดินหายใจ
ได้แก่ อาการใช้
ร่วมกับอาการ
เจ็บคอ ผื่นคอแดง
มีจุดหนอง

ระบบผิวหนัง
ได้แก่ อาการใช้
ร่วมกับผิวหนัง
อักเสบเป็นหนอง
บวมแดง

2

ควรกินยาปฏิชีวนะให้ครบขนาด
ตามที่แพทย์สั่ง หากหยุดกินเอง
เชื้อแบคทีเรียจะปรับตัวให้คงทน
ต่อยามากขึ้น และกลายเป็นเชื้อ
ดื้อยาในที่สุด

3

ควรใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล ไม่ใช้ยา
ปฏิชีวนะที่มีฤทธิ์ยาแรงหรือกว้างเกินไป
เพื่อมุ่งให้หายจากอาการป่วยโดยเร็ว ซึ่งหาก
ใช้ยาปฏิชีวนะที่มีฤทธิ์แรงในการรักษา
เริ่มแรกทันที เมื่อเกิดการดื้อยาขึ้นจะทำให้
ไม่มียารักษาต่อไปเพื่อใช้ในการรักษา

การแก้ปัญหการใช้ยาปฏิชีวนะที่มากเกินไปจำเป็นต้องดำเนินการใน
ทุกภาคส่วน ทั้งในส่วน of โรงพยาบาล ร้านยา และภาคประชาชน
จึงจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน และยั่งยืน

